

**R. P. Martini De Esparza Artieda, Navarri, Theologi Societ.
Iesv, Cvrsvs Theologicvs**

In decem Libros, & duos Tomos distributus, Ivxta Methodvm, Qva In
Scholis Societatis Iesv communiter traditur annis quaternis

Continens Primam Partem, & Primam Secundæ D. Thomæ. Ad Alexand.
VII. Pont. Max.

Esparza Arteida, Martin de
Lugduni, 1666

XII. Vtrum insit homini libertas indifferentiæ?

[urn:nbn:de:hbz:466:1-94815](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-94815)

stente inclinatione voluntatis in contrarium, atque adeò renitente passo. Ergò neque necessariò, neque liberè volitum sunt species voluntarij, quorum videlicet alterum est ab extrinseco, & alterum inest renitente passo.

2. Necessitas, & libertas sunt modi volendi inter se oppositi: Ergò non potest eadem ratio voluntarij saluari in vtroque extremo, saltem perfectè, & adæquatè, tanquam in speciebus suis.

Art. 1. Respondetur. Voluntarium, sicut & alia prædicata, quæ dicuntur promiscuè de Deo, & creaturis, in solo Deo reperitur perfectè, perfectione excludente omnem sui generis imperfectionem. Quia soli actus diuini ita sunt ab intrinseco, ut neque adæquatè, neque inadæquatè, neque mediâtè, neque immediâtè sint ab extrinseco; iidemque soli procedunt en cognitione comprehensua, nullaque propterea admixta ignorantia obiecti sui adæquari. Cæterum pro conditione humanæ naturæ eadem ratio voluntarij saluatur perfectè in actibus humanis tum necessariis, tum liberis, si aliud non obster. Quia utrisque est essentialè, tum ut sint vitales, atque ideò ut sint ab intrinseco, esto cooperetur principium extrinsecum quod omni actioni creatæ est commune, tum ut procedant ab inclinatione præsupposita in subiecto, respectu ipsorum, utque per se ipsos sint inclinationes eiusdem, respectu eorundem. Quia nihil potest esse volitum, seu liberè, seu necessariò, nisi alliciente voluntatem præcognitione, & conuenientia boni, & quin voluntas velit suum ipsum vel se simul cum obiecto. Et licet electio libera similiter præsupponat inclinationem aliquam ad electionem oppositam, & ad omissionem sui, quatenus actus primus libertatis ex suo conceptu est simultas inclinationum ad opposita: quia tamen non includit in se inclinationem ad similitudinem oppositorum, sed potius est una quædam sola inclinatio disiunctiua, & vaga ad alterutrum ex iis, quæ sunt impossibilia per se, & ex natura sua; satisfit toti inclinationi inclusa in actu primo libertatis per vtrumlibet ex bonis, ad quæ est indifferens, & per vtrumlibet electionem. Atque per hæc satisfit priori rationi dubitandi.

Art. 2. Iam quod attinet ad præcognitionem, patet eam posse esse perfectam, idest distinctam, & claram, tum respectu obiecti voliti necessariò, tum respectu liberè voliti. Patet igitur voluntarium rectè diuidi in necessarium, & liberum, atque istas duas species ita opponi inter se, quoad rationes suas differentiales, ut tamen conueniant vniocè in ratione generica voluntarij, ut dictum est iterum supra; quo iatisfit posteriori rationi dubitandi.

Art. 3. Voluntarium porro necessarium est absolute perfectius ex genere suo, quàm voluntarium liberum; Quia illud prædicatum dicitur perfectius ex genere suo, cuius suprema species superat perfectione omnes species contentas sub altero prædicato sibi opposito. Manifestum autem est amorem beatificum, qui est suprema species contenta sub ratione voluntarij necessarij, præminere omnibus speciebus contentis sub ratione voluntarij liberi. At respectu hominis viatoris voluntarium liberum est perfectius ex genere suo, quàm necessarium, quia actus charitatis, qui est perfectior cæteris omnibus speciebus actuum humanorum, est liber in homine viatore. Præterea voluntarium liberum continet sub se omnes species actuum humanorum perducentium immediatè ad vitam æternam; de quibus solis agere institimus directè. Quapropter non solum præcipuè, sed etiam vnicè agendum nobis est directè, & ex professo de voluntario libero, deque eius speciebus.

QVÆSTIO XII.

Vtrum insit homini libertas indifferentiæ?

IDEVR non inesse. 1. Quia, ut obicit sibi Philof. 3. Ethic. c. 3. post med. vnusquisque appetit, & facit, quod optimum tactu, maximeque appetibile sibi videtur hic & nunc: nec est in cuiusquam potestate positum, ut præferat minus bonum meliori apprehenso, ut tali, cum minus bonum comparatur tanquam malum cum meliori, quod excluditur per illud; atque mali apprehensi ut talis, nulla possit esse electio. Quod autem hoc, vel illud appareat magis, vel minus bonum, non est in hominis potestate. Quia qualis vnusquisque est, talis finis videtur ei, ut dicit ibi Philofophus, & experientia liquet: Iracundo enim vltio videtur præferenda paci, & tranquillitati; mansuetudo è conuerso; avaro videntur pecuniæ præferenda honori, & amicitia; liberali è conuerso: forti videtur præferenda incolumitas patriæ securitati vitæ propriæ; timido, ac pusillanimitas è conuerso, & sic de similibus. Iam verò, quod aliquales simus, non est in nostra potestate constitutum, sed vnusquisque naturaliter euadit talis, vel talis, qualis videlicet adfuit ipsi ab initio aspectus astrorum, & dispositio causarum particularium. Ergò homo nec ad iudicium de eligendis, ac agendis hic & nunc, nec ad vllam electionem, & actionem est indifferens ex sua natura. In quam rationem coincidit illud Galeni: *Animi mores corporis temperaturam sequuntur*. Confirmatur ex August. lib. 1. ad Simplic. q. 2. paulò ante finem, interrogante prius; *Quis habet potestatem, ut vel ei occurrat quod eum delectare possit, vel delectet, cum occurrerit?* Et concludente postea: *Voluntas, nisi aliquid occurrerit, quod delectet, atque inniet animum, moueri nullo modo potest. Hoc autem ut occurrat, non est in hominis potestate.*

2. Qui necessariò vult finem, necessariò vult omnia media requisita ad illum. Omnes autem necessariò volunt suam felicitatem, non qualemcunque, sed summam, uti dicitur in q. seq. atque optima quæque media sunt vnicè requisita ad summam felicitatem consequendam. Quia si aliquando prætermittatur medium inter omnia occurrentia optimum, eo ipso deperit aliquis gradus felicitatis, & redditur impossibilis consecutio summæ felicitatis, simpliciter, & absolute possibilis obtineri, ut patebit infra q. 30. ac deinceps. Ergò neque ad finem est indifferens voluntas, neque ad media.

3. Non est indifferens voluntas ad alterutrum ex æqualibus: ergò neque ad alterutrum ex inæqualibus, ac proinde ad nulla duo extrema est indifferens. Patet consequentia. Quia multò manifestius repugnat, ut minus bonum præferatur meliori, quàm ut æquale præferatur æquali. Probatur antecedens. Quia in neutro ex omnino æqualibus apparet ratio præferendi illud alteri. Voluntas autem operatur dependenter à ratione aliqua obiectiua, & propterea sicut nihil velle potest, absque motiuo, & causa volendi: ità nihil cuiquam præferre potest absque motiuo, & causa præferendi. Confirmatur. Quia, sicut se habet natura, & appetitus innatus, respectu boni secundum se: ità se habet voluntas, & appetitus elicited respectu boni apprehensi. Natura autem, & appetitus innatus ad neutrum ex omnino æqualibus determinari potest ex se; quæ est ratio Platonis pro quiete, & immobilitate terræ in medio,

vt dicitur 2. de Caelo, text. 75. & 90. Eademque de causa adhibet Philosophus intelligentias pro motu circulari caelorum. Semper ergo eligitur necessarium, seu semper est volitum necessarium, quod eminentius apparet inter omnia, quae proponuntur voluntati: Et si nihil praeminet, nihil ipsa velle potest.

4. Voluntas est potentia subordinata intellectui, nec potest ferri ad aliquid, aut aliquo modo, quin manuducatur ad illud, & eo modo ab intellectu. Intellectus autem dum consultat de agendis, ac eligendis, necessarium infert conclusionem, & sententiam determinatam ex praemissis determinatis, atque concludit hoc determinate sumptum, hic & nunc potissimum expedire. Ergo pari cum necessitate ad illud idem determinatur voluntas. Confirmatur: Quia nulla existente indifferentia in mouente, nulla potest esse indifferentia in mobili. Ergo quandoquidem intellectus, qui mouet voluntatem, non est indifferens in indicando, nec voluntas est indifferens in volendo. Confirmatur rursus. Quia sicut se habent principia ad conclusiones, seu ad ea, quae sunt scibilia ex principiis, ita se habet finis ad eligibilia, seu ad ea, quae sunt volibilia propter finem, vt dicitur 7. Ethic. c. 8. Ergo sicut conclusiones sequuntur de necessitate ex principiis: ita electiones sequuntur de necessitate ex fine.

5. Qui est liber libertate indifferentiae, facit quod vult, eiusdemque est velle, & non velle; nec per alium, sed per se ipsum conuertitur, quod placet, ac demum est dominus sui actus, & est in ipso, vt ineat hanc, vel illam viam. Haec autem non conueniunt homini, vt patet, quoad primum ex Roman. 7. 16. *Non enim, quod volo bonum hoc ago; sed quod odi malum, illud facio*: quoad secundum ex Rom. 9. 16. *Non est volentis*, nempe velle, *neque currentis*, nempe currere: Quoad tertium ex Proverb. 21. 1. *Cor Regis in manu Domini; quocunque voluerit, inclinabit illud*. Et 2. ad Philipp. 13. *Deus est, qui operatur in vobis velle, & perficere*: quoad postremum ex Ier. 10. 23. *non est hominis via eius, nec viri est, vt dirigat gressus suos*.

6. Qui nihil agere, nihilque eligere potest, nisi volente cooperari, & praeligente alio, cuius voluntati resisti non potest, nihil agere, aut eligere potest liberè, ac indifferenter. Huiusmodi autem est homo respectu Dei, vt dictum est q. 34. de Deo, art. 5.

7. Operationes humanae, atque omnis determinatio hominis ad hoc, vel illud volendum, & agendum, dependent à motibus, dispositione, & aspectu astrorum, respectu vniuscuiusque. Quod patet. Primum, Quia ex astrorum impressione dependent corpus, & phantasia, à quibus rursus dependet anima, & omnis vis rationalis, dum illa est immersa corpori. Deinde quia Astrologi, frequenter vera praedicunt de iis, quae dependent à voluntate hominis, vt de bellis, de exaltatione quorundam, & de depressione aliorum, deque aliis eiusmodi. Quod fieri non posset, nisi astra dominarentur humanae voluntati. Ergo haec non est indifferens, suique iuris in propriis operationibus.

Art. 1. Respondetur. Potentia libera libertate indifferentiae communiter definitur, *Quae postis omnibus requisitis ad agendum, potest agere, & non agere*: id est, in qua simul inuicem componi possunt omnia antecedenter requisita ad actiones, vel ad actionem, & omissionem actionis impossibiles inter se; seu cui adesse potest simultas potentiae proximae ad terminos, quorum simultas repugnat, seu quae fieri potest, vt sit proximè potens ad componendum secum vi sua vtrumlibet eorum, quae inter se componi minimè possunt; seu cuius actiones, vel determinationes ita comparantur inter se, vt possit vtrumlibet per solam alteram impediri, quo minus detur à parte rei, nullo alio existente

impedimento independente ab ipsis. Haec nimirum omnia sunt mutuo conuertibilia reipsa, dictaque sunt à me toridem modis, vt constaret clarius de re definita. Ea porro omnia conueniunt potentiae quatenus libera in actu primo remoto, vel certè vt praescindenti ab actu primo, tum remoto, tum proximo. Accommodantur verò facile eidem, quatenus libera in actu primo proximo determinate, si dicatur eam esse, quae habet omnia requisita ad agendum; potestque agere, & non agere; in qua simul inuicem componuntur de facto, &c. Cui adeo simultas, &c. Quae est proximè potens, &c. Cuius actiones, vel determinationes proximè possibiles, &c. vt supra. Dictum autem est in secunda expositione; *omnia antecedenter requisita*, & in postrema, *impedimento independenti ab ipsis*. Quia ea, siue requisita, siue impedimenta, quae consequuntur ad actionem potentiae, aut ab ea actione dependent, vel determinantur, nullum afferunt praedictum eiusdem potentiae libertati, & perfectae indifferentiae, idque est in confesso apud omnes.

Art. 2. Libertatem hoc sensu usurpatam conuenire homini, deprehenditur clarè ex pluribus effectibus, & proprietatibus operationum humanarum, ratione quorum ipsa naturae humanae constitutio à Deo ordinata, & communis, atque indubitatus omnium consensus iudiciis clarissimis multipliciter manifestant indifferentiam arbitrii humani. Inter quae praeminet leges de praemiis, & suppliciis propter bona, & mala opera; laus, & vituperium; consilium, & correctio; gratitudo, & vindicta; sponiones de futuro, & spes ex illis concepta, cum formidine de earum adimplentione; commiseratio, & exprobratio, aut indignatio propter defectus, & effectus omnino similes entitativè, solumque dissimiles penes originem ex propria voluntate, vel ex necessitate extrinsecus inducta; venia subitis concessa, & negata meditati; eadem disparitas circa actiones subortas ex impetu irae, & ex consilio; necnon elicitas cum ignorantia invincibili, & cum perfecta cognitione, aut cum ignorantia affectata. Quis enim usque adeo stupidus esse potest, vt non videat, seculum libertate indifferentiae ad hoc, & oppositum, insipienter, & contra quam ferat rerum naturam, haec omnia humani generis consensu, & instinctu ipsius naturae stabilenda primitus fuisse, & deinceps à singulis obseruari, atque executioni mandari?

Art. 3. Augetur vis argumentis, seu potius ponitur ob oculos nonnullis circa singula specialiter notatis. Quoad leges imprimis praemiorum, & poenarum, Philosophus 3. Ethic. c. 5. Vbi hoc argumento usus est pro indifferentia arbitrii humani, non tam consideravit leges, quatenus spondentes praemia, & minantes supplicia antequam fiant actiones, sub qua scilicet ratione opponere quis posset, illas inuehere necessitatem antecedentem inuoluntatem, sicut cibibus, fustis, calcaria inducunt in appetitum bruti; sed easdem magis consideravit, quatenus conferentes praemia, & inferentes supplicia propter honestas, & prauas operationes, praecise quia executioni mandata iam sunt. Quod profecto insipienter institutum esset, si omnia necessarium peragerent omnes; & neque is, qui honestè operatus est pro tuenda patria, liberè omisisset utilitatem, & commoda sua, eaque de causa reddicus esset dignus compensatione, & eò magis, quò minus de illa cogitavit, aut speravit eandem: neque, qui secus egit, patriam commodis suis indifferenter postposuisset; ideoque vindictam, seu punitionem meruisset. Certè brutis nihil eiusmodi accidit, aut prouidetur praecise ob actiones praeteritas, si de futuro non sit spes, aut timor similitum, aut potius indigentia, aut nocumentum. In hominibus

minibus autem saltem felicitas, & infelicitas aeterna, quæ rependuntur actionibus antecedentibus, promotionem futurarum nullatenus spectant.

Art. 4. In laude, & vituperio obseruandum primum est, diuersimodè laudari hominem honestè operantem, & equum velociter currentem, aut fortiter pugnantem. Homo enim laudatur, quia operatione honesta fit bonus, & non præcisè, quia deprehenditur fuisse bonus ante operationem: Equus verò, præcisè quia per velocitatem cursus, & fortitudinem pugnae innotescit præexistens bonitas eius. Quod discrimen à sola libertate indifferentiæ in homine, eiusdemque defectu in equo vnicè descendit. Eadem proportionaliter ratio est de vituperio. Obseruandum deinde est laudem extortam nihil æstimari, cum ea quæ spontanea est, maximo habeatur in pretio. Quod si utraque, pari cum necessitate penitus determinante antecedenter, profunderetur; nulla prorsus superesset ratio inæqualis æstimationis.

Art. 5. Ex Consilio, præcepto, & correptione frequenter comprobatur Augustinus indifferentiam arbitrij humani, præsertim lib. de correptione, & gratia fere per totum. Consilium, ne sit imprudens, & frustraneum, supponit in consiliato potestatem actionis sibi conformis; ne verò sit prorsus superfluum, supponit simul in eodem potestatem actionis, seu omissionis contrariæ. Nec dici potest consilium eo animo adhiberi, vt inducat necessitatem ad actionem sibi conformem, & supponere notitiam, aut suspicionem necessitatis contrariæ independentem ab ipso. Hoc, inquam, dici non potest. Primum quia si id ita esset, quoties licet consiliari actiones violentiæ capaces, toties liceret cogere ligando, aut propellendo, cum istam violentiam sola iactura libertatis reddat illicitam, ac iniuriosam. Deinde quia sæpè motuum audiendi consilia est, audientem, iis non obstantibus, remanere sui iuris, vt faciat oppositum, si libuerit. Postremò, quia consilium, saltem, vt plurimum, non est ita efficax, ac potens, vt inducere valeat, aut credatur inducturum, transitum ab impotentia ad necessitatem, quod est opus magnæ virtutis propter maximam distantiam mutuam eorum extremorum, præsertim quando præexistenti immediatè determinationi opitulabatur ingens affectus. De præcepto eadem fere ratio est. De correptione, constat eam esse ineptam, si cadat supra actionem, qua vitari minimè potuit; & quilibet cessat à corripiendo, audita, & probata excusatione, quod non potuerit aliter fieri. Hæc porro excusatio, cuilibet actioni vtrumque prauæ semper adest euidentissimè, si non sumus liberi libertate indifferentiæ. Quare optimè consulit P. Molina, neganti indifferentiam arbitrij humani, adhibendam esse, inter verbera eiusmodi verberantis, excusationem, donec eam esse falsam ipse fateatur; id est donec resipiscat.

Art. 6. Gratitude, & vindictæ commune est cum correptione, quod suspendantur audita, & agnita excusatione necessitatis reddentis antecedenter inuitabilem actionem alterius, vtilem sibi, aut nocentem. Illud est speciale, quod neutra videtur muneri suo satisfecisse, si non plus rependat, quam acceptum erat, vti pluribus circa gratitudinem prosequitur Seneca de Beneficiis non semel. Ratio est inter alia, quia gratus, & vindex agunt ex obligatione vehementer stimulanti, ac propterea minuendi libertatem ad oppositum, qua vitur plenissima, qui laceffuit: atque momentum inæquale libertatis, & indifferentiæ, pro æquali æstimatione dati, & accepti, seu retributi, postulat contrariam rerum inæqualitatem. Hinc fit dona Principum minus, aut nihil indigentium gratia beneficiarj, plus obligare, quam dona inferiorum magis indigentium eadem.

Idem accidit proportionaliter in qualibet alia actione, cuius libertatem indigentia, vel aliqua alia circumstantia imminuerit, aut contraria operantis conditio, aut dispositio auxerit. Semper enim præ inæqualitate indifferentiæ, euadit apud omnes inæqualis æstimatio operationis, tametsi cætera tam intrinseca, quam extrinseca sint prorsus paria. Quod attentè consideranti multiplicem humanæ indifferentiæ confirmationem parere potest. Hoc modo expendenda sunt reliqua insinuata suprà art. 2.

Art. 7. Ratio à priori, omnium eiusmodi argumentorum à posteriori, desumitur ex natura intellectus, & voluntatis respicientis vniuersaliter totam latitudinem entis. Voluntas enim potest ferri per amorem in quodlibet obiectum sibi propositum, vt bonum, & per fugam, ac odium, in quodlibet representatum, vt malum. Vnde si represententur simul duo bona inuicem impossibilia, quorum deinde vtrilibet simul cum sua bonitate inest hoc malum, vt sit impeditium, ac exclusium alterius boni, voluntas erit simultaneè potens ad vtrumlibet volendum, & nolendum. Quia videlicet simultaneè proponitur ratio sufficiens ad volendum, & ratio sufficiens ad nolendum vtrumlibet, atque neutri deperibit, propter coexistentiam cum altero, vis per mouendi, ac determinandi voluntatem, atque terminandi actum eius sibi proportionatum. Intellectus autem proponit frequenter voluntati simultaneè plura eiusmodi bona inuicem impossibilia, ex gr. prosecutionem delectabilium sensus, quatenus valentium delectare de præfenti, & abstinentiam ab eisdem, quatenus profuturam ad vitam æternam, potionem amaram quatenus vtilem ad salutem, & dulcem quatenus blandientem palato, & sic de similibus; proponit verò talia simultaneè non solum manifestando vnumquodvis eorum secundum se (quod est homini commune cum brutis) sed superaddita eorundem inter se comparatione, atque manifestando in vtrius extremorum aliquid, penes quod præmineat alteri, & ratione proinde cuius poterit eligi præ altero, eidemque præferri; id est ratione cuius possit acceptari vnumquodvis eorum reiecto altero, & reiectis aliis, quæ sunt cum illo eodem impossibilia.

Art. 8. Istud porro comparationis genus soli naturæ intellectuali est possibile. Quia in tali comparatione includitur cognitio complexionis contradictoria, atque complexio contradictoria est eiusdem abstractionis, & vniuersalitatis cum ente vt sic. Nempe in eiusmodi comparatione includitur cognitio huius, & non huius, siue huius vt præferibilis omnibus aliis. Patet verò cognitionem huius, & non huius, siue huius, & omnium aliorum, esse eiusdem extensionis, & vniuersalitatis cum cognitione entis: quandoquidem quidquid est, est hoc, vel non hoc; atque ideo ratio entis adæquatè diuiditur in hoc, & cætera omnia distincta ab hoc. Ens verò vt sic, & consequenter quoduis prædicatum, seu complexio conuertibilis cum ente, est obiectum intellectus, & non cadit sub vllam potentiam sensitivam; de quo alibi ex professo. Nulla igitur potentia cognoscitiua distincta ab intellectu, eiusmodi comparationem mutua præferibilitatis facere potest; intellectus verò ipse facere potest. Sola itaque voluntas, quæ sola inter potentias appetitiuas est immediatè dirigibilis per intellectum, potest liberè, ac indifferenter eligere; id est habere simultaneam potentiam ad vtrumlibet ex pluribus inter se impossibilibus. Cum igitur homo sit intellectus, & voluntate præditus, patet homini conuenire ex sua natura potentiam liberè, ac indifferenter electiuam inter plura inuicem impossibilia.

Art. 9. Istam arbitrij humani indifferentiam propriè talem, omnisque necessitatis simpliciter antecedentis

dentis prorsus expertem adstruunt sæpè, & clarè Sacra litteræ. Locuples est præ cæteris in hanc rem caput 15. Ecclesiastici, ubi inter alia v. 17. dicitur: *Apposui tibi ignem, & aquam, ad quod volueris porrigere manum tuam. Ante hominem vita, & mors, bonum, & malum; quod placuerit ei, dabitur illi.* Quæ simultanea oblatio rerum, quæ non possunt accipi simul, clarissimè denotat dari in homine simultaneam potestatem proximam ad actiones inuicem incòpossibiles, perperam enim offerrentur simultaneæ, quæ sunt incòpossibilia, si non adesset simultaneæ potestas omninò expedita ad vtrumlibet eorum, sicut perperam proponeretur vnum ex illis determinatè non habenti potestatem expeditam ad illud ipsum determinatè. Videantur, si placet, plures huius loci expensiones subtilis, & efficaces, & suffragiis PP. Luculenter communitæ, apud Montoyam disput. 19. & 40. de scientia Dei. Equè manifestum, & efficax est, quod habetur in eodem libro c. 31. 10. *Qui potuit transgredi, & non est transgressus; facere mala, & non fecit.* Habuit igitur simultaneæ, & potestatem, quæ formaliter exprimitur, ad transgressionem, seu ad operationem malam; & potestatem, quæ perhibetur exercita de facto, ad omissionem illius. Accedit Concilium Tridentinum definiens sess. 6. cap. 5. & can. 4. recipientem inspirationem abicere illam posse, & assentientem Deo excipiant posse dissentire si velit. Similiter definit Concilium Senonense dec. fid. 15. *Dei trahentis auxilium* (idest auxilium, cui non resistitur de facto) *tale non esse, cui resisti non possit.*

Art. 10. Vnanimem Sanctorum PP. consensum huic dogmati suffragantem exhibet inter alios diligenter, & plenè P. Montoya loco nuper indicato, suntque eorum testimonia usque aded obuia, & clara, vt nec referre, nec expendere ea necesse sit. De solo Augustino oportuerit aliqua breuiter suggerere ad dissipandas eas nebulas, quas iam olim, & nuper nonnulli excitant aduersus sinceram eius doctrinam circa prædictam humani arbitrij indifferentiam ab omni simpliciter antecedenti necessitate omninò solutam. Itaque Augustinum sensisse, semperque constanter docuisse arbitrium humanum esse liberum libertate indifferentiæ absque vlla simpliciter antecedenti necessitate ad vnum determinatè sumptum, colligitur imprimis clarissimè ex consensu eiusdem Augustini cum Pelagio absque vlla inter vtrumque discrepantia, quoad punctum libertatis, & indifferentiæ secundum se præcisè. Nemo porro dubitat, Pelagium attribuisse arbitrio humano indifferentiam propriè talem; atque minimè omnium de hac re dubitant, qui negant Augustinum esse eiusdem indifferentiæ assertorem, & suadere conatur esse potius destructorem illius saltem pro statu naturæ lapsæ. Iam consensus Augustini cum Pelagio in asserenda ea indifferentia, quantam volebat idem Pelagius, colligitur ex lib. 2. de nupt. & concup. c. 3. sub initium, ubi sic conqueritur Iulianus Pelagianus: *Nam si quis, aut liberum in hominibus arbitrium, aut Deum esse nascentium conditorem dixerit, Celestianus, & Pelagianus vocatur.* Respondet autem Augustinus: *Non est ita, vt loqueris, quicumque ista dixisti: non est ita, multum falleris, vel fallere meditaris; Non liberum negamus arbitrium.* Ex paulò inferiùs: *Liberum itaque in hominibus esse arbitrium, & Deum esse nascentium conditorem, vtrique dicimus; non hinc estis Celestiani, & Pelagiani.* Conuenit ergo Augustinus cum Iuliano in asserendo libero arbitrio, perinde atque conuenit in agnoscendo Deo nascentium conditorem; nec Iulianus à sana doctrina deniabat, aut Pelagianus erat ex sententia Augustini, quatenus libertatem arbitrij statuebat, & quidem eo sensu, quo eam statuebat. Quorsum enim Augustinus approbaret absque idonea aliqua expositione, li-

mitatione, aut exceptione, vocem, cuius reale apud loquentem significatum reprobarer, præsertim cum inibi, & alibi semper diligentissimè distinguat, limitet, atque ad catholicum sensum redigat Augustinus voces aduersariorum ambiguas, atque iuxta eorum mentem pronas ad errorem.

Art. 11. Augetur vis huius ponderationis, & suadetur vltierus Augustinum admisisse libertatem eo omninò sensu, quo illam astruebat Iulianus, ex c. 4. eiusdem libri, prope finem, ubi asserente Iuliano, *fecunditatem Deo iure reputari*, Augustinus protinus subiicit; *ea quidem dici veraciter, sed quia non intentione catholici pectoris* (idest, non sub legitima significatione) *dicta sunt, iam propter quod ea dixit, Pelagiana, & Celestiana heresis incipit introduci.* Ergo si quid fraudulentia, & illegitimæ significationis subesset in priori assertione libertatis arbitrij; id vtique notasset similiter Augustinus, nec ore, pleno subsciberet Iuliano quoad eam particulam dogmatis minimè contemnendam. Idem rursus ostenditur ex lib. 1. de grat. Christi. c. 31. ubi dicente Pelagio ad Innocentium Pontificem; *Purè, atque simpliciter ad peccandum, & non peccandum integrum liberum arbitrium habere nos dicimus, quod in omnibus bonis operibus diuino semper adiunatur auxilio.* Augustinus nihilunctatus de libero arbitrio, deque eius indifferentia expressa à Pelagio, solum inquit de significato gratiæ, idque sollicitè: *Cernitis, aiens, hæc eius verba soluenda non sufficere quæstioni. Querimus enim adhuc, quo auxilio liberum adiunari dicat arbitrium: ne fortè sicut solet, &c.* Hoc ipsum discrimen cernitur vbique per decem subsequentia capita, transmittente semper Augustino, atque approbante libertatem arbitrij, prout effortur à Pelagio, solumque detegente fraudes in Pelagiana gratiæ assertionem, atque eandem illustrante, aut modificante prout oportet. Porro indifferentia arbitrij erat basis, & fundamentum omnium ferè conatuum hæresis Pelagianæ circa gratiam, vt apparet clarissimè ex omnibus Augustini operibus aduersus eam hæresim. Negata proinde indifferentia arbitrij, qualis assumebatur à Pelagianis, & suffecta loco illius sola libertate à coactione, subruebatur funditus huius alterius erroris moles, & omnia hosti arma detrahebantur; & tamen nihil vnquam Augustinus reperitur mouisse aduersus eandem indifferentiam, sed illam potius admisisse plenè, & planè prout assumebatur à Pelagio, solumque illi negasse consequentiam destructricem gratiæ.

Art. 12. Consideranda deinde est accusatio Pelagianismi vulgata contra Augustinum, & defensio, atque responsio adhibita ab ipso Augustino. Docuerat Augustinus contra Manichæos, antè exortam hæresim Pelagij, indifferentiam arbitrij ad vtramque partem contradictionis l. 1. de lib. arb. c. 12. dicens. *Vides igitur iam, vt existimo, in voluntate esse nostra constitutum, vt hoc, vel fruamur, vel careamus tanto, & tam vero bono.* Et c. 16. *Quod quisque sectandum, & amplectendum eligat, in voluntate esse positum constituit.* Ex his, & similibus orta fuit prædicta accusatio, quasi per eam doctrinam præluxisset Pelagianis Augustinus, nec ea ab ipso edocta indifferentia consistere posset cum necessitate gratiæ, qualem contra Pelagium postea docebat, vt ipse commemorat lib. 1. retract. c. 9. Cum autem eodem in loco defendat se ab ea calumnia, nihil prorsus detrahit de indifferentia contenta in testimoniis relatis, quæ ibidem sub iisdem verbis proponit, prout opponebatur à Pelagianis, sed solum limitat actiuitatem, & sufficientiam arbitrij, adiciens, *necessariam esse gratiam, & sine illius adiutorio rectè, pieque vini à moralibus non posse, licet voluntas sit, qua & peccatur, & rectè viuatur.* Semper igitur persistit Augustinus in defendenda indifferentia arbitrij,

arbitrij, qualem, & quantam docuerat contra Manichæos, solumque adiungit de nouo necessitatem gratiæ, cuius asserendæ, ac exponendæ nulla fuit necessitas, dum ageretur contra Manichæos. Legatur totum illud caput nonum cum sequenti, in quibus continetur tota defensio Augustini, & nulla apparet indifferentiæ prius palam, & simplicissimè assertæ correctio, aut limitatio.

Art. 13. Verum omnium clarissimè perspicitur hæc eadem Augustini plena cum Pelagianis consensio, quoad asseritionem indifferentiæ arbitrij, sub conceptu indifferentiæ, ex lib. 1. Operis imperfecti à capite, seu colloctione 70. pagina apud me 118. Iulianus enim præfatus, omnem disputationem debere proficisci à definitione, constituit placentem sibi definitionem liberi arbitrij, quæ eius indifferentiam omnis simpliciter antecedentis necessitatis expertem exponit clarissimè, & semel, atque iterum describit vberimè. Augustinus autem in sua responsione solum reprehendit, quod interiectum fuerat à Iuliano; Liberum arbitrium concipere iustitiam de suo: atque de hoc præciso puncto disputationem ambo prosequuntur fusè, cetera omnino conformes quoad indifferentiam arbitrij, cuiusque intelligentiam. Contextus est longior, quam qui transcribatur, sed dignissimus qui legatur pro scopo nostro.

Art. 14. Considerandus est tertio loco liber de gr. & lib. arb. ad Valentinum, præsertim c. 2. & 3. Vbi non solum agnoscit Augustinus clarè liberam arbitrij nostri indifferentiam, sed etiam comprobatur usque adeo efficaciter, ac neruose, ut nihil vnquam aliud efficacius, ac neruosiùs comprobatum apud Augustin. reperiatur. Incipit caput secundum his verbis. *Reuelauit autem nobis per scripturas suas sanctas, esse in homine liberum voluntatis arbitrium, &c. Primum, quia ipsa diuina præcepta homini non prodesse, nisi haberet liberum voluntatis arbitrium, quo ea faciens ad promissa præmia perueniret.* Quid autem, quæso, prodesse homini præcepta potius, quam exlex quorumlibet indiscriminatim obiectorum, & operum permissio, si sola inesset homini libertas à coactione? quandoquidem potentia libera solum à coactione, ideoque simul antecedenti necessitate ad vnam determinatè partem religata, perinde in illam fataliter incumbit, siue adsit præceptum, siue non adsit. Et quid magis confert ad consequutionem præmiorum, fecisse, quam omisisse præcepta? quando neutrum imputari potest operanti ex necessitate, & non eligenti cum indifferentia antecedenti: ut apparebit infra q. 18. atque præmiorum munus est allicere ad bonum, potentiam indifferentem ad malum, aut ad omissionem boni, ut infra à dicitur q. 35. & ideo illa accipiat, qui accipit, eiusdemque bona stabiliantur in Domino, qui potuit transgredi, & non est transgressus; facere mala, & non fecit, iuxta testimonium ar. 9.

Art. 15. Progreditur deinde Augustinus ante medium illius capitis secundi ea oracula Diuina. *Ipsè ab initio fecit illum, & reliquit illum in manu consilij sui: si volueris, conseruabis mandata, & fidem bonam placiti: Apponam tibi ignem, & aquam, ad quodcumque volueris extende manum tuam: In conspectu hominis vita, & mors, quodcumque placueris, dabitur ei.* Quibus productis exclamat: *Ecce apertissimè videmus expressum liberum humane voluntatis arbitrium; non sanè liberum à sola coactione, cui nimirum libertati exprimendæ opus non erat tot inuicem pugnantium contrariorum conferta antithesi; inò illi soli statuendæ cum exclusione indifferentiæ antecedentis, eadem antithesis obesset plurimum, ut per se patet. Ne verò credi posset, eas scripturæ sententias accipiendas esse de homine tantum pro statu naturæ innocentis, ut nonnulli perperam contendunt, nulla existente eiusmodi*

restrictione in scriptura, aut apud Augustinum, regreditur immediatè Augustinus ad argumentum præceptorum, quæ sunt omnibus statibus communia, & quibus ipse ait, humanam nominatim conueniri voluntatem, atque indicari hominem voluntate sua in lege Dei consistere. Inter alia autem quamplura præcepta, quæ ibi producit, expenditque diligenter, illud peculiariter obseruandum est ex Rom. 12. *Noli vinci à malo.* Hoc enim, non nisi stultè dici potest ei, qui non est constitutus medius inter spem vincendi, & periculum, ut vincatur, cum indifferentia ad vtrūlibet antecedenter soluta. Quapropter sub finem capitis tertij redit iterum ad idem præceptum, velut ad efficacissimum fundamentum indifferentiæ nostræ, cum hac ponderatione: *Dicit Apostolus: Noli vinci à malo, sed vince in bono malum. Et utique, cui dicitur, noli vinci à malo, sed vince in bono malum; arbitrium sine dubio voluntatis eius conuenitur. Velle enim, & nolle propriè voluntatis est.* Claudio hunc locum illis verbis ad medium capitis quarti, *Nunquid non liberum arbitrium Timothei est exhortatus Apostolus, dicens: Contine te ipsum; & in hac re potestatem voluntatis ostendit, ubi ait. Non habens necessitatem; potestatem autem habens sue voluntatis.* Quam autem, subiungo, habet potestatem suæ voluntatis, cui ad vnam determinatè partem coactatur voluntas necessitate simpliciter antecedenti? & quid iuuat, pro eadem potestate excludere necessitatem præcepti, de qua ibi est sermo, si nihilominus opprimit necessitas alia incomparabiliter maior antecedentis ad vnam partem determinationis essentialiter inflexibilis, & inimpedibilis, simulque infrustrabilis?

Art. 16. Obseruandum postremò est celebre testimonium ex lib. 12. de Ciuit. c. 6. ad med. vbi describit Augustinus duos pari prorsus animi, & corporis dispositione præuentos, & deinde concludit: *Si vnus tentationi cedat, atque consentiat: alter idem qui fuerat, perseverat, quid aliud apparet, nisi vnum voluisse; alterum noluisse à castitate deficere? Unde, nisi propria voluntate? ubi eadem fuerat in vtroque corporis, & animæ affectio.* Quod quidem neque ad scopum Augustini vllatenus confert, neque quidquam vtiliter concludit, si à sola coactione liberi erant illi duo, & vnus præuentus erat delectatione insuperabiliter necessitante ad desertionem castitatis, alius verò delectatione similiter necessitante ad perseverantiam in castitate. Hoc enim supposito apparet clarissimè aliud præterà inter illos duos discrimen, idque prius, quam voluisse, & noluisse, atque independens à velle vnius, & nolle alterius; nec admittitur eadem, sed summè diuersa affectio animi antecedens ipsam velle, & nolle, aduersus suppositionem, & intentionem manifestam Augustini, qui totum discrimen renouat, in genere quidem causæ formalis, ad voluisse, & noluisse; in genere verò causæ efficientis, ad propriam cuiusque voluntatem dispariter eligentem cum pari praua dispositione animi, & corporis. Similis alius locus de Nabuchodonosor, & Pharaone videri potest c. 15. de prædest. & gr. Patet autem in nullo ex locis indicatis sermonem esse de statu innocentia, saltem solo, ac determinatè. Quod si testimoniis usque adeo conspiciis alias præterea phrasas illis æquivalentes, & consonantiam aliorum præterea principiorum Augustini adiungere cum expensione vellemus, nullus esset dicendi finis.

Art. 17. Abundè suffecerit si superaddantur obseruationes aliquæ, & expositiones vorum, & phrasium nonnullarum Augustini, quibus euanescent nebulæ ab aliquibus offusæ, atque detegatur legitimus sensus aliquarum Augustini locutionum, quibus superficie tenus aliqua inest ambigendi in contrarium ratio. Obseruandum itaque primò est, coactionem aliquan

aliquando sumi strictè, & propriè pro violentia, seu pro actione contraria propria cuiusque inclinationi, & volitioni elicite, quantum est de se, efficaci. Aliquando autem sumitur latius pro qualibet antecedenti voluntatis necessitate, auferente indifferentiam eius, & trahente fataliter ad vnam determinatè partem. Posteriores istam eius vocis extensionem, & accommodationem censent Suarez prologom. 1. de grat. c. 1. n. 6. & c. 4. n. 2. alique, idè factam esse, quia cum libertas indifferentiæ sit iuxta connaturalem hominis exigentiam, quidquid illam auferat, quoddam genus violentiæ, cum propria, & stricta priori illa coactione per magnam affinitatem, coniunctum inducere videtur. Dicit etiam potest, coactionem frequenter usurpari pro restrictione, seu coarctatione, & reductione ad compendium, aut ad minorem locum; atque indè haud absurdè appellari coactionem, respectu voluntatis, quidquid immissa qualibet necessitate simpliciter antecedenti coarctat multitudinem connaturalem indifferentiæ eius, & restringendo contrahit ad breuiorem operandi sphaeram. Quæ quidem vera sunt.

Art. 18. Verùm aliud præterea occurrit, ob quod potissimum Augustinus frequenter usurpauerit coactionem, prout oppositam indifferentiæ antecedenti voluntatis, utcumque contingat eam auferri, siue naturaliter, siue supernaturaliter. Enimvero Augustinus duxit initium defendendi indifferentiam arbitrij ab impugnatione Manichæorum, ut liquet ex tribus libris de libero arbitrio, quos pro illius indifferentia contra Manichæos conscripsit paulò post baptismum, & antequam de eo argumento quidquam aliud directè conscripsisset. Manichæi autem sola coactione propriè tali auferabant indifferentiam arbitrij humani, aientes, animam natura bonam, quando peccaret, id agere contra propriam inclinationem & conatù, cogente anima substantialiter mala, cui illa esset commixta. Liquet hoc inter alia ex libro contra Fortunatum Manich. paulò propius ad med. quã ad principium, vbi Augustinus virget in hunc modum: *Nunc quero abs te, secundum eam lectionem, qua lecta est, quomodo habemus peccata, si natura contraria nos cogit facere, quod facimus. Qui enim cogitur necessitate aliquid facere, non peccat.* Hinc effectum est, ut nullo per id tempus existente, qui negaret indifferentiam arbitrij, nisi ratione eiusmodi coactionis propriè dictæ, coactionem posuerit Augustinus, tanquam vnicè oppositam eidem indifferentiæ voluntatis, eadem profectò ratione, qua quicumque negamus prædeterminationem physicam voluntatis, usurpare eam solemus, tanquam vnicè oppositam eidem indifferentiæ, & consequenter dicimus arbitrium esse indifferens, si non est antecedenter prædeterminatum physicè. Ratio est, quia cum nihil re ipsa detur, quod auferat de facto indifferentiam arbitrij nostri, & inducat necessitatem simpliciter antecedentem in humanum arbitrium connaturaliter dispositum, & præuentum liberatione perfecta, mirum non est, si id vnusquisque usurpet, tanquam vnicè oppositum prædictæ indifferentiæ arbitrij, quod eo tempore aduersarij illius, eidem extinguendæ inducere conati fuerint, atque sub ea voce indiscriminatim includant formaliter, vel virtualiter, quidquid re ipsa impossibile esse potest cum vera ad vtrumlibet indifferentia arbitrij.

Art. 14. Indidem ortum est quòd idem Augustinus, nomine necessitatis absolute prolato, solam sapè intellexerit vim propriè coactiuam voluntatis, ratione cuius homo operetur inuitus, & consequenter implicentem, & chimericam pronuntiauerit necessitatem respectu volitionis, ut patet ex lib. 5. de Ciuit. cap. 10. *Manifestum est, ait, voluntates nostras, quibus*

R. P. Esparza Curs. Theol. Tom. I.

rectè, vel perperam viuimus, sub tali (scilicet cogente) necessitate non esse. Nam si volumus, est, si nolumus, non est. Non enim vellemus, si nollemus. Quod nihil prorsus probat aduersus necessitatem non propriè, ac strictè coactiuam. Agendum verò fuit Augustino de tali solùm necessitate, quia per eam solam insidiabantur libertati arbitrij Hæretici eius temporis, cum quibus ipse confligebat. Ob eandem rationem liberum frequenter dicit Augustinus, quidquid non premitur pondere necessitatis propriè cogentis, ut patet ex eodem capite, necnon ex lib. 2. Orthod. fid. c. 14. vbi Deum esse Deum, & amare se, & non peccare liberè, & sic de similibus diserte pronunciat; quia scilicet ad nihil eorum cogitur ab alio. *Ecquis enim, ait, dicto cap. 14. hanc ei necessitatem imposuerit?* Cæterum nullam præterea aliam libertatem agnouisse in nobis Augustinū, aut non statuisse eam antecedenter indifferentem, aut non postulasse eandem indifferentiam ad moralitatem, & imputabilitatem, meritum, & demeritum, fallum omninò est, ut patet non solum ex locis superius ponderatis, sed etiam ex iis; in quibus meminit specialiter eiusdem libertatis à sola coactione. Audiendus est potissimum duobus in locis, quibus maiori cum fiducia abutuntur aduersarij humanæ indifferentiæ pro statu præsentis naturæ nostræ.

Art. 20. Alter ex iis habetur dicto lib. 5. de Ciuit. c. 10. Vbi August. defendit libertatem arbitrij contra obiectionem desumptam ex scientia, & prouidentia Dei, & cum ostendisset, nullam indè in nos coactionem redundare, eaque interseruisset, quæ modo indicata sunt de libertate diuinorum, accedit prope finem capitis ad libertatem, quæ nostras operationes reddit morales, ac imputabiles, ab illis verbis. *Proinde non frustra sunt leges, obiurgationes, &c. utque hoc demonstret, addit immediatè: Neque enim idè peccat homo, quia Deus illum peccaturum præsciuit, imò non dubitatur ipsum peccare, cum peccat, quia ille cuius præscientia falli non potest, non fatum, non fortunam, non aliquid aliud, sed ipsum peccaturum esse præsciuit, qui si nolit, omnino non peccat; sed si peccare noluerit, & hoc ille præsciuit.* Ergo ex mente Augustini eodem in loco, in quem recurrunt aduersarij, requiritur ad imputabilitatem, verumque conceptum peccati, primam rationem, cur illud sit, esse, quia ipsum est, tolliturque libertas moralis, si idè peccat homo, quia Deus præsciuit, quia fatum, fortuna, aut aliquid aliud impulit, utique inenitabiliter. Patet autem dari aliquid eiusmodi, si datur, quod sufficit ad auferendam indifferentiam, quodque solam relinquat libertatem à coactione propriè dicta, ut volunt aduersarij veritatis.

Art. 21. Alter locus est ex c. 105. Ench. vbi sic habet Augustinus: *Sic enim oportebat prius hominem fieri, ut & bene velle posset, & malè: nec gratis, si bene, nec impunè, si malè: postea verò sic erit, ut malè velle non possit, nec idè libero carebit arbitrio. Multo quippe liberius erit arbitrium, quod omninò non poterit seruire peccato.* Verùm his verbis, ex peram fidunt aduersarij pro adstruenda libertate à sola coactione, tanquam vel sufficiente ad moralitatem, & imputabilitatem, vel vnicè existente in nobis pro statu præsentis. Primò quia vbi adstruit Augustinus libertatem, qua fundat imputabilitatem, id est libertatem ratione cuius nec gratis quis bene vult, nec impunè potest malè velle, manifestè adstruit libertatem antecedenter indifferentem, ut bene velle possit, & malè. Deinde Augustinus eiusdem libertatis sic indifferentis transmutationem in libertatem, quæ liberat à potestate peccandi, solùm agnoscit in statu beatitudinis. Aduersarij autem eandem libertatem à potestate peccandi adscribunt re ipsa omnibus viatoribus non peccantibus de facto, de quo aliàs. Demùm ratio, ob quam

D d

Augusti

Augustinus liberrimum, & liberius, quam modo sit, dicit arbitrium pro statu beatitudinis, est consequens ad præcedentia. Quia scilicet adhærebit ultimo fini inseparabiliter, quod est conforme summæ inclinationi hominis, ideoque alienissimum à coactione, nihil tamen conferens ad imputabilitatem operationis, eiusdemque moralitatem meriti, & demeriti, capacem, uti ex eodem Augustino deductum est. Nempè beata illa libertas à coactione non est idonea ad merendum, sed merces meriti, uti ipse dicit c. 11. de corp. & gr. necnon eodem illo c. 105. & duobus proximè sequentibus.

Art. 21. His ita expositis in vniuersum, vix quidquam necesse est singillatim dicere circa multa illa testimonia Augustini, quæ congerunt aduersarij aduersus indifferentiam arbitrij nostri pro statu præsentis. Concedimus enim libenter in primis voluntatem nostram esse liberam etiam libertate sufficienti ad imputationem respectu operationum suarum exteriorum ambulandi, videndi, loquendi, & similibus, dum ad eas, vel oppositas non cogitur propriè ab extrinseco, quia seclusa coactione propriè tali nihil datur de facto secundum veritatem, quod auferat indifferentiam respectu earum operationum, ideoque subsunt eo ipso indifferenter nostræ liberæ potestati. Nam ut optimè definit Augustinus c. 31. de spir. & litt. *Hoc quisque in potestate habere dicitur, quod si vult, facit; si non vult, non facit*, id est, cuius faciendi, & non faciendi prima ratio, primaque determinatio existens in homine est voluisse, & noluisse ipsum hominem. Nempè sensus purè conditionalis intentus ab aduersariis in hoc loco, & in aliis similibus est insipidus, ac alienus à scopo, & mente Augustini, utpotè communis potestati amentium, atque brutorum, ut mox neantur, & quiescât, aliaque similia: cum Augustinus intenderit exponere in potestate habere, quod est proprium hominis operantis cum deliberatione, atque inde habentis potestatem volendi, & non volendi, faciendi, est non faciendi longè diuersam sub ipso conceptu potestatis ad vtrumlibet oppositorum, à potestate amentium, & brutorum.

Art. 22. Concedimus rursus, voluntatem quamlibet esse aliquatenus liberam, atque etiam liberrimam, quodam sensu, esse posse, ad omnes operationes, tam internas, quam externas, ad quas non cogitur ab extrinseco, licet aliunde subsit antecedenti vnus determinatè partis necessitati. Quia eo ipso est libera ab omnibus impedimentis operandi conformiter ad propriam innatam, aut elicitam inclinationem, ut iam ex mente Augustini expositum est. Fatemur insuper, simulque animaduertimus, licet ad libertatem, qualis ex fide, & ratione naturali, atque ex mente Augustini, iuxta superiora fundamenta, conuenit homini etiam lapsò, absolute requiratur exclusio cuiuslibet necessitatis simpliciter antecedentis, seu omnino inuitabilis à nobis, nec sufficiat exclusio solius coactionis propriè talis, ad stabiliendam tamen eandem libertatem, quæ est vera ad vtrumlibet indifferentia, sufficisse Augustino agenti contra Manichæos, & Pelagianos solam coactionis propriè dictæ exclusionem. Quia vtrique negabant legitimam, eandemque catholicam arbitrij libertatem, propter solam coactionem propriè dictam; Manichæi absolute; Pelagiani ex suppositione gratiæ assertæ à Catholicis. De Manichæis constat id satis ex dictis suprâ de eorum errore. De Pelagianis id ipsum deprehenditur facillè ex frequentibus eorum apud Augustinum querelis, ipsiusque Augustini responsionibus. Semper enim conqueruntur Pelagiani: si Dei gratia trahuntur homines, atque ex nolentibus, fiunt volentes, inuitos eos agi, & vi, non voluntate facere. Augustinus verò respondet vbique, non propte-

reâ cogi homines, aut innitos agere, sed volentes, & propria voluntate, adeoque liberè.

Art. 23. Audiatur in specimen cæterorum, quod dicunt vtrique lib. 1. ad Bonifac. cap. 18. *Hominem Dei opus defendimus*, inquit Pelagiani, *nec ex illius potentia, vel in malum, vel in bonum inuitum aliquem cogi, sed propria voluntate, aut bonum facere, aut malum. Ad hæc respondemus*, ait Augustinus, *non ex Dei potentia, vel in malum, vel in bonum inuitum aliquem cogi*. Et paucis interiectis addit, *Non enim est homo bonus, si nolit, sed gratiâ Dei etiam ad hoc adiunatur, ut velit*. Et iterum. *Trahitur ergo miris modis, ut velit, ab illo, qui nouit, intus in ipsis hominum cordibus operari, non ut homines, quod fieri non potest, nolentes credant* (quod absurdum inferebant Pelagiani ex gratia Catholica) *sed, ut volentes ex nolentibus fiant*. Hoc idem fuisse totius quoad hoc punctum controuersie cardinem, constat quodammodo clariùs ex lib. contra litt. Petiliani c. 84. *Quomodo attrahit*, ait Augustinus, *si dimittit, ut quis, quod voluerit, eligat? Etiam enim vtrumque verum est, sed intellectu hoc penetrare pauci valent*. Itaque libertatem electiuam, adeoque ad vtrumlibet indifferentem, ratione cuius homo non est bonus, si nolit. Id est, ratione cuius prima determinatio, ut non sit bonus, est ipsum nolle esse bonum. Hanc, inquam, libertatem statuit Augustinus contra Pelagianos sola coactionis exclusionem, ad eum ferè modum, quo eandem libertatem, & indifferentiam statuunt alij SS. PP. sola exclusionem fati, fortunæ, influentiæ astrorum dominantis homini, necnon plures Theologi, sola exclusionem physica prædeterminationis, aut decreti prædefinitiu simpliciter antecedentis, & gratiæ intrinsecè efficacis, & sic de aliis eiusmodi, iuxta sensum, & locutionem peculiarem aduersariorum cum quibus pugnant, aut pugnant.

Art. 24. Quapropter, sicut ineptè ageret, qui impugnatores fati, ex. gr. eiusque solius exclusiorem pro tuenda libertate arbitrij, diceret eo ipso sentire libertatem arbitrij manere illasam excluso fato, tametsi subsit astrorum dominio, coactioni Manichææ, aut cuius alij necessitati simpliciter antecedenti: ita ineptissime faciunt, qui suadere nituntur Augustinianæ arbitrij libertati, nihil obesse necessitatem quamlibet simpliciter antecedentem, atque illam integram, illasamque seruari, dummodo excludatur coactio propriè dicta, & asseratur libertas ab eadem coactione, eo quod Augustinus pro sui temporis opportunitate, ut notum est, de sola egerit coactione propriè dicta in disputationibus aduersus Manichæos, & Pelagianos, illiusque solius expressa impugnatione statuerit libertatem arbitrij, qualem ratio naturalis multipliciter demonstrat, & sacræ literæ, atque Concilia sæpè definiunt, & clarè, atque idem Augustinus asserit quàm clarissime; id est, indifferentiam ab omni simpliciter antecedenti necessitate solutam, ut ex omnibus hucusque productis fundamentis liquiddò constet. Huiusmodi igitur libertas indifferentiæ, quæ sola nomine libertatis absolute prolato intelligitur communiter à Theologis, inest homini certissime.

Art. 1. Ad 1. Neutrum eorum, quæ sunt impossibilia, & repræsentantur ab intellectu, tanquam excedens, & excessum, habet vim cogendi, penitusque constringendi voluntatem ad prosecutionem sui, tametsi omnibus consideratis iudicetur absolute melius. Quia id, penes quod excedit extremum minus bonum, habet vim sufficientem alliciendi, ac pertrahendi voluntatem ad se; quandoquidem eatenus, & est obiectum proportionatum voluntati, & non continetur in extremo opposito absolute meliori, & consequenter non habet rationem puri mali, sed potius rationem boni eatenus præminentis, comparatione extremi absolute melioris. Dictum autem est, plura inter

inter se impossibilia eo modo proponi voluntati ab intellectu. Nempè quòd talis unicuique videatur finis, qualis ipse est, siue qualitate individuali indita sibi à natura, siue qualitate habituali acquisita per repetitionem actuum similium, non ita verificatur, ut id solum unicuique videatur bonum, atque omnino præferendum, ad quod potissimum inclinatur dispositio, vel individualis, vel habitualis; sed ita ad summum, ut illud ipsum appareat quidem, & iudicetur absolute melius, quam oppositum eius, agnita nihilominus aliqua ratione bonitatis, secundum quam excedat, sitque proinde eligibile, ac præferibile idem extremum oppositum. Nulla namque præponderantia inclinationis, siue individualis, siue habitualis spoliare potest intellectum vniuersalitate sibi connaturali, ratione cuius aduertere, & proponere valeat voluntati eas aliorum bonorum impossibilibus prærogatiuas, secundum quas superant terminum vtriusvis, ad vtriusque eius inclinationis, & propter quas consequenter eundem eiusmodi inclinationis terminum reicere voluntas, atque absolute postponere possit, iuxta dicta. Vnde fit, ut natura, aut habitu, aut vtriusque avari, vel ignavi, ac pusillanimes, liberaliter nihilominus, aut fortiter, atque etiam prodigè, ac temerariò nonnunquam operentur; & sic de aliis.

Art. 2. Galenus appellat animi mores, inclinationes, & appetitiones indeliberatas eius, quas certum est naturaliter exurgere conformes temperamento corporali. At eadem conformitas non verificatur, nisi in plerisque, & plerumque, quoad mores sumptos pro actibus deliberatis, ratione quorum laudantur homines, & vituperantur. Augustinus tangit profundioris difficultatem, sed de qua vix quidquam necesse sit in præsentì differere, quia multa dicta sunt opportuniùs in quæst. 34. de Deo. Summa intentionis Augustini est, non nihil boni agere posse absque cogitatione congrua gratiosè à Deo collata, cui, & quando vult, atque in sensu composito eius cogitationis ex suppositione, quòd sit congrua, non posse à nobis suspendi, & ac impediri actum, ad quem datur. Verum quia ea suppositio à nostra libera facultate descendit, atque à nobis fieri potest, ne detur, ut ostensum est in loco modò indicato, propterea neutrum eorum quidquam nocet indifferentiæ arbitrii nostri.

Ad 2. Quando proponuntur duo media cum mutuo vtriuslibet supra alterum excessu quoad aliquid, eo ipso vnumquodvis eorum proponitur ad modum vnicè requisiti ad summum gradum felicitatis: Eo namque ipso suggerit intellectus de vtroque medio, tale illud esse, quo deficiente necessariò defuturus sit ille gradus in felicitate, qui respondet excessui eiusdem medij supra medium oppositum, ideoque felicitatem non fore summam, nisi ipsum adhibeatur. Ad neutrum igitur ex talibus mediis determinatè sumptum necessitatur voluntas intentione felicitatis in summo gradu necessariò præconcepta.

Art. 1. Ad 3. Transeat voluntatem ad neutrum ex omnino aequalibus esse indifferentem, si simul sint omnino similia inter se, seu non appareat intellectui vlla dissimilitudo bonitatis inter illa. Ex quo solum sequitur voluntatem non posse eligere minus bonum omisso meliori, in quo reperiatur omnis ratio bonitatis conueniens bono minori, & aliquid amplius. Ex gr. avarum non posse præferre Iulium duplioni, nec famelicum vnciam libræ panis, cæteris paribus. At si duo aliqua comparentur inter se tanquam excedens, & excessum, ita ut in neutro appareat omnis ratio bonitatis, quæ repræsentatur in altero. Negatur voluntatem non posse indifferentem ferri ad vtrumlibet eorum, tamen de neutro concludere valeat intellectus, quòd sit absolute melius altero. Quia in hoc casu ex vtriuslibet parte apparet ratio bonitatis specia-

R. P. Esparza Chrs. Theol. Tom. I.

lis, quæ voluntatem allicere ad se, ac determinare possit, ut dictum est. Eadem de causa potest eligi minus bonum, relicto absolute meliori, cognito ut tali, si adsit nihilominus excessus, quoad aliquid ex parte medij absolute minus boni. Exempla confirmationis solum militant, ut patet, pro priori illo euentu æqualitatis coniunctæ cum similitudine quoad omnem rationem bonitatis, & conuenientiæ.

Art. 2. Dicendum præterea est, voluntatem posse indifferentem eligere vtrumvis ex duobus omnino, & aequalibus, & similibus in bonitate, dum modò iudicetur expedire magis, vel absolute, vel quoad aliquid, quod eligatur alterutrum, quam quod prætermittatur vtrumque. Ex gr. famelicum posse eligere vtrumlibet ex duobus panibus sibi oblatis cum æquali vtriuslibet quoad omnia bonitate, & conuenientia respectu sui; & similiter posse intelligentiam liberè determinare mobile, seu agens sibi subordinatum, ad vtrumlibet ex motibus, seu effectibus æquè conuenientibus quoad omnia, quoties videt melius illi esse moueri, & agere, quam quiescere, & oriri. Quia videlicet intellectus potest discernere rationem individualem vtriusvis ex aequalibus, simulque similibus in bonitate, ac proinde potest determinari voluntas ex directione intellectus, cum adest causa impellens ad faciendam electionem, licet nulla detur causa impulsiva ad hanc potius electionem, quam ad alteram. Nec enim, ut sequatur effectus determinatus, necesse est a lesse causam magis inclinatam, vel inclinantem ad hoc individuum, quam ad aliud, independentem ab electione; sed sufficit adeste causam contentiuam vtriusque, & non magis inclinatam ad vtriusque omissionem, dummodo simul adsit vis discretiva vnius rationis individualis ab alia; quæ discretio non deest intellectui, deest verò tam formaliter, quam æquiualeuter appetitui purè innato, qui propterea in casu simili indiget intelligentia determinante, ut dicitur in confirmatione obiectionis; & de facto ita euenit in productione omnium individuorum. Quia semper sunt possibilia plura omnino æqualia ei, quod producit de facto.

Art. 1. Ad 4. Intellectus post adhibitam consultationem de mediis in ordine ad consecutionem finis præintenti, non semper concludit tale determinatum medium vnicè adeste necessarium ad illam, & sufficiens; sed sæpè inuenit plura talia media, atque concludit singulis eorum inesse specialem aliquam bonitatem, secundum quam vnumquodque præcellit cæteris, & consequenter ratione eiusdem est præferibile cæteris, eisdemque omisissis eligibile. Ergò subordinatio, & dirigibilitas voluntatis respectu intellectus, non repugnat liberæ, ac indifferenti electioni eius inter plura. Imò seruata proportionem modi operandi connaturalis vtriusque potentie, necesse est, ut voluntas sæpè eligat indifferentem.

Art. 2. Ad priorem confirmationem; Quod est purè mobile, de necessitate conformatur ad æquatè mouenti; non verò quod est mobile se mouens; quia de causa intellectus prætergreditur limites phantasia, & obiectorum, per quæ mouetur, atque pertingit ad vniuersalia spiritualia, non obstante illorum materialitate, & restrictione ad particularia. Eadem igitur de causa voluntas, quæ est mobile, vel maxime se mouens, præditum peculiari actiuitate, & modo agendi, mouetur indifferentem, & electiuè, tamen intellectus moueatur ex se præcisè cum necessitate, & determinatione antecedenti. Quia proportio nihilominus voluntati eligibilia indifferentem per ipsam, ad eum ferè modum, quo phantasia proponit intellectui abstractibilia per ipsum.

Art. 3. Ad posteriorem confirmationem. Non se habet finis ad electiones, & eligibilia, sicut se habent

D d 2 prin

principia ad conclusiones, & scibilia cum omnimoda similitudine, sed solum cum quadam proportionem. Unde sicut intellectus præcognito principio effectus contingentis, non determinatur de necessitate ad iudicium de futuritione determinatè, vel non futuritione: ita voluntas præintento fine consequibili per plura media, ad neutrum eorum determinatur de necessitate, sed pro libito ad vtrumlibet. Quia videlicet nec intellectus iudicat de aliquo eorum, ipsum determinatè sumptum necessariò adhiberi debere.

Art. 1. Ad 5. Voluntas nostra est potentia subordinata Deo, & subordinans sibi appetitum sensitivum, sed cum hoc discrimine, quòd ipsa subordinatur perfectè, & adæquatè, quoad omnes suos actus, & effectus, diuinæ voluntati beneplaciti: non tamen sic subordinat sibi appetitum sensitivum, vtpotè non habens super illum, dominium despoticum, sed politicum; ratione cuius posterioris imperfectæ, & inadæquatæ subordinationis, dicitur ab Apostolo: *Non quod volo bonum*, nempe non concupiscere aduersus rationem, *hoc ago: sed quod odi malum*, nempe concupiscere aduersus rationem, *hoc ago*, vti exponit Augustinus lib. 3. contra Iulian. c. 26. quatenus voluntas impedire non potest quominus appetitus sensitivus renitatur, actu suo, prosecutioni, & executioni honesti. Ratione verò prioris subordinationis perfectæ, & adæquatæ dicitur ab eodem Apostolo velle, & currere non esse hominis volentis, & currentis; Cor regis esse in manu Dei; Deum operari in nobis, atque in ipso esse viam nostram, quatenus necesse est necessitate conditionata, & consequenti, vt homo velit, ac operetur in tempore, quod Deus præordinauit ab æterno, vt ille vellet, & operaretur.

Art. 2. Verum neutrum horum tollit indifferentiam arbitrij humani, quia non obstante renitentia concupiscentiæ, quæ omninò tolli, aut distrahi ab actu suo non potest, potest voluntas eligere, ac exequi quod honestum est, sicut & omittere. Quæ autem dicuntur tum affirmatiue de diuina supra actus nostros potestate, atque dominio, tum negatiue de nostra insufficientia, ac impotentia, solam intendunt exprimere subordinationem hominis insufficientis ex se præcisè, respectu Dei ex se præcisè sufficientis, atque omnia primitus præordinantis, nec tollunt sufficientiam, & cooperationem eiusdem hominis quatenus adiuti à Deo, & verò adiuti modo sibi connaturali, adeoque fouenti potiùs, ac perficienti indifferentiam eius per media, & comprincipia intrinseca ad id opportuna. Deus enim ita vult, & præordinat, atque peragit, quidquid bene volumus, ac facimus, vt simul velit, ac præordinet modum volendi, ac faciendi nobis connaturalem, adeoque liberum, ac indifferentem. Hac enim de causa confert nobis in tempore ea media, & auxilia, cum quibus præuidit quidem infallibiliter nos ea omnia præstituros esse, quæ ipse prælegit ab æterno, sed quibus vim minimè indidit ligandi, atque rapiendi fataliter voluntatem nostram, aut tollendi ab eadem potestate simpliciter antecedentem impeditiuam præscientiæ diuinæ, ac proinde & præordinationis, qualis præexistit de facto sub his determinatè comprincipiis, & circumstantiis, vti fusius explicatum est in dicta q. 34. de Deo. Ex his patet etiam ad 6.

Ad 7. Dicendum cum D. Thom. 1. 2. q. 115. art. 4. ad 3. *Quod plures hominum sequuntur passionem, quæ sunt motus appetitus sensitivi, ad quos cooperari possunt corpora caelestia, pauci autem sunt sapientes, qui huiusmodi passionibus resistunt. Et ideo Astrologi, vt in pluribus vana possunt predicere, & maxime in communi, non autem in speciali. Quia nihil prohibet hominem per liberum arbitrium passionibus resistere; vnde & ipsi Astrologi di-*

cunt quòd sapiens homo dominatur astris, in quantum scilicet dominatur suis passionibus. Passiones enim in vnoquoque principalis, ac vniuersalis, licet non vnicè, & adæquatè, exurgunt iuxta aspectum, impressionem, & influxum aliorum respectu cuiusque, & iuxta temperamentum corporis indidem præcipue proueniens, sed ab eo, & à phantasia ita dependet ratio humana, & appetitus rationalis, vt tamen eisdem absolute dominetur, vtpotè transcendens eorum limites, atque vniuersalior existens, quoad obiecta, & motiua, ad quæ emergit, quæque considerat cum speculatiue, tum practice, absque organo corporeo, ideoque potest exire à serie operationum, & effectuum præscripta per astra.

QVÆSTIO VIII.

Vtrum Voluntas ad omne appetibile, omnibusque suis actibus feratur indifferenter?

IDEATUR ita ferri. 1. Quia quod unicuique potentia conuenit intrinsece ex sua natura, non potest pati varietatem in vilo eius actu, ex varietate extrinseca obiectorum. Præualeat, enim quod est intrinsecum, omnibus extrinsecis. Necesse igitur est, vt voluntas feratur indifferenter ad omne suum obiectum, & omni suo actu; cum sit potentia indifferens intrinsece ex sua natura, vt dictum est.

2. Si quod obiectum imponeret voluntati necessitatem prosecutionis, aut fugæ, illud maximè esset summum bonum, & summum malum: neutrum autem necessitatem imponit, vt patet in pluribus, qui propter delectabilia sensus, & alia eiusmodi auertuntur à Deo, qui est summum hominis bonum; & conuertuntur ad peccatum, quod est summum hominis malum. Nullius ergo, aut prosecutionis, aut fugæ necessitas incumbit voluntati ex vilo obiecto. Nullo autem obiecto imponente necessitatem, nullus actus potest euadere necessarius.

3. Circa ea omnia est libera electio, de quibus est consultatio, & inquisitio. Quia electio, est appetitus præconscienti, vt dicitur 3. Ethic. c. 3. Consilium autem, & inquisitio est de omni obiecto volibili. De his namque omnibus consultatio, & inquisitio esse potest, de quibus dubitatio aliqua, & ignorantia esse potest, vt dicit D. Thomas ex Damasc. lib. 2. fid. Orthod. c. 22. De omni autem volibili contingit dubitare, & ignorare. Quia dubitatio, & ignorantia de vltimo fine continet in se virtualiter, & implicite dubitationem, & ignorantiam circa cætera omnia. Dubitatur verò, & inesse ignorantia potest de ipso vltimo fine, alij enim eum constituunt in summo bono, quod est Deus, alij, idque multipliciter, in rebus creatis, vt dictum est supra.

4. Omnes actus humani habent aliquam bonitatem coniunctam cum aliqua imperfectione, seu defectu perfectionis. Omnes igitur actus humani habent, vnde indifferenter acceptentur, vel omitantur, & eligantur, ac reiciantur à voluntate pro libito, qualemque demum sit obiectum eorum.

Art. 1. Respondetur. Neque ad omnia obiecta, neque semper ad eadem, nec ad omnes actus possibiles circa singula, neque semper ad eosdem conuenit voluntati libertas indifferentiæ. Quia de ratione voluntatis quatenus proximè indifferens est, vt apparet